

Broj: 05-011/24-5771
Podgorica, 12. avgust 2024. godine

IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE NACRTA PROGRAMA RAZVOJA OPŠTEG SREDNJEG OBRAZOVANJA U CRNOJ GORI (2024-2026)

Na osnovu člana 15 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija („Službeni list CG“, br. 41/18), **MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA** dalo je na javnu raspravu **NACRT PROGRAMA RAZVOJA OPŠTEG SREDNJEG OBRAZOVANJA U CRNOJ GORI 2024-2026** građanima, stručnoj javnosti i svim drugim zainteresovanim licima kako bi dali svoj doprinos u razmatranju ovog dokumenta.

Javna rasprava je trajala 20 dana od 12.07. 2024. godine do 1.08.2024. godine.

Predlozi, sugestije i komentari na Nacrt Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) dostavljali su se Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija putem pošte ili putem e-maila. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u saradnji sa Zavodom za školstvo i Ispitnim centrom Crne Gore, kao i Radnom grupom za pripremu Programa razmotrilo je prijedloge, sugestije i komentare učesnika javne rasprave, te je na osnovu toga sačinjen ovaj Izvještaj o sprovedenoj javnoj raspravi.

Rezime dostavljenih predloga, sugestija i komentara sa navedenim razlozima njihovog prihvatanja ili neprihvatanja su sljedeći:

1. MILICA ZVICER, JU Gimnazija “Stojan Cerović”, Nikšić

Primjedba/sugestija/predlog 1: Ukinuti Rješenje o utvrđivanju minimalnog broja bodova potrebnih za upis u gimnaziju i četvorogodišnju stručnu školu, jer se ovim rješenjem ograničavaju prava djeteta na upis s obzirom na to da neka djeca svoja postignuća postignu tek u srednjoj školi. Omogućiti svakom da upiše šta želi, a ako ima više kandidata nego što je traženo upisom organizovati prijemni ispit. Kasnije u toku školovanja korigovati politiku odnosno kriterijume ocjenjivanja I prohodnosti ka starijim razredima.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanje koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu propisa, tačnije Zakona o gimnaziji i Pravilnika o načinu i vrednovanju kriterijuma za upis srednje škole, te ćemo ove predloge i sugestije prosljediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji na dalje razmatranje.

Primjedba/sugestija/predlog 2: Uraditi poseban program za odjeljenja sportske gimnazije da ne bude više istovjetan program kao za opštu gimnaziju, jer na osnovu iskustva ova pozicija se zloupotrebljava jer su djeca sportske gimnazije privilegovani, jer im se ne traži onoliko koliko se traži za djecu koja pohađaju opštu gimnaziju, kriterijumi ocjenjivanja su mnogo niži, zato treba i zbog velikog broja izostanaka prilagoditi program učenicima sportske gimnazije jer u suprotnom imamo diskriminaciju.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanje koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu propisa, odnosno Zakona o gimnaziji, te ćemo ove predloge i sugestije prosljediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji na dalje razmatranje. Trenutno u Zakonu o gimnaziji u članu 3 propisano je da se gimnazija osniva kao opšta i specijalistička gimnazija. U opštoj gimnaziji mogu se u posebnim odjeljenjima realizovati posebni obrazovni programi gimnazije (matematička, filološka, i sl.), uz odobrenje organa državne uprave nadležnog za poslove prosvjete (u daljem tekstu: Ministarstvo). U sportskoj gimnaziji realizuje se program opšte gimnazije sa prilagođenim izvođenjem. Sportska gimnazija je dakle zamišljena kao opšta gimnazija koja u potpunosti poštuje i sportsko angažovanje svih svojih učenika što znači da mladi sportisti dobijaju najobuhvatnije moguće obrazovanje, što im sasvim sigurno otvara mnoge puteve u budućnosti, jer se mogu odlučiti za upis bilo kog fakulteta. Iste zakon u članu 21 propisuje da se praćenjem postignuća učenika, provjeravanjem i ocjenjivanjem znanja utvrđuje uspješnost učenika u postizanju standarda znanja, odnosno ispunjavanje obaveza koje su određene obrazovnim programom, a u članu 25 da tu ocjenu iz nastavnog predmeta predlaže predmetni nastavnik.

Primjedba/sugestija/predlog 3: Smanjiti broj učenika u odjeljenjima gdje imamo zastupljen demografski problem, posebno na sjeveru CG, zbog iseljavanja, manjeg nataliteta, a treba sačuvati radna mjesta nastavnom kadru kako ne bi i oni dolazili u situaciju da moraju da mijenjaju mjesto boravka.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu propisa, odnosno Zakona o gimnaziji, te ćemo ove predloge i sugestije prosljediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji na dalje razmatranje. Inače Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija na zahtjev uprava gimnazija uvijek daje saglasnosti u skladu sa normativima na formiranje odjeljenja sa manjim brojem učenika

upravo u cilju održivosti radnih mjesta prosvjetnih radnika posebno u sjevernim opštinama gdje je evidentan demografski izazov koji rezultira smanjenje broja upisanih učenika.

Primjedba/sugestija/predlog 4: Povećati broj časova kod predmeta Fizičko vaspitanje na tri puta sedmično, iz zdravstvenih održivih razloga, a kod predmeta Informatika uvesti da se ona obavezno izučava i u II razredu s obzirom na veliki broj stručnjaka u deficit, kao i na relativno slabo razvijenu informatičku pismenost kod učenika, a izborni program Algoritmi i programiranje se slabo bira.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu Nastavnog plana za gimnazije. Na osnovu člana 22 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija donosi javno važeći obrazovni program, na prijedlog Nacionalnog savjeta za obrazovanje. U slučaju iniciranja promjene Nastavnog plana za gimnazije, Vaši prijedlozi biće dostavljeni radnoj grupi koja bude radila na izradi novog Nastavnog plana.

Primjedba/sugestija/predlog 5: Povećati usvojenost digitalnih kompetencija kod nastavnika, jednom vrstom eksternog nadzora, kao i obavezne sistematske i psihološke provjere svih zaposlenih u školi. Svjedoci smo da i pored velikog broja seminara za nastavnike veliki broj njih ne umije ili neće da se koristi osnovnim potrebama u MEIS-u, a da ne govorimo o primjeni digitalnih metoda na času, što znači da se samo jure bodovi zbog napredovanja u zvanje.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Programom razvoja opšteg srednjeg obrazovanja 2024-2026 predviđene su mjere i aktivnosti za unapređenje digitalnih vještina nastavnika, tačnije aktivnost 3.7. - Obuka nastavnika/ca za primjenu digitalnih sadržaja u nastavi. Takođe Strategija za digitalizaciju obrazovnog sistema 2022-2027 s akcionim planovima za 2022. i 2023. godinu za svoj strateški cilj 3. ima Razvoj i unapređivanje digitalnih vještina i kompetencija, a operativni cilj 3.1 je Podizanje nivoa digitalnih vještina i kompetencija zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama. Ista strategija predviđa veliki broj obuka za nastavnike, i to: Obuka zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama po ECDL Start program; Obuka zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama za primjenu koncepta Digitalna škola; Obuka nastavnika za primjenu digitalne ključne kompetencije u nastavi; Obuka nastavnika za sticanje digitalnih stručnih kompetencija; Obuka nastavnika za rad sa talentovanim učenicima iz oblasti IKT; Obuka nastavnika za primjenu IKT-a u radu sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama. Što se tiče sistematskih pregleda organi upravljanja školom na predlog direktora i sada mogu poslati bilo kog nastavnika na vanredni sistematski pregled, dok su periodični sistematski pregledi za sve zaposlene obavezni.

2. PETAR ŠPADIJER, profesor biologije

Primjedba/sugestija/predlog 1: Koncentrisati programe obuke

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 1: Programe obuke koncentrisati na one oblasti koje su se dosadašnjim analizama pokazale najpotrebnijim – inovativni oblici nastave koji potenciraju kritičko mišljenje, podsiću radoznalost jačaju čitalačku, naučnu i matematičku pismenost, zatim ocjenjivanje, građansko obrazovanje i sl.

KOMENTAR RADNE GRUPE: U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) se na strani 37 pod 3.14. *Određivanje prioriternih oblasti za obuku nastavnika na osnovu izvještaja o eksternoj evaluaciji gimnazija*, kao i pod 3.6. *Obuka nastavnika/ca za integraciju ključnih kompetencija* planiraju obuke iz oblasti koje su se dosadašnjim analizama pokazale kao veoma potrebne za naš obrazovni sistem. Stručno usavršavanje nastavnika regulisano je Pravilnikom o programu i organizaciji oblika stručnog usavršavanja nastavnika ("Sl. List RCG", br. 20 od 26. marta 2004). Zavod za školstvo u narednom period planira analizu kvaliteta naručenih i ponuđenih programa usavršavanja, revidiranje Kataloga stručnog usavršavanja, izradu novih Smjernica stručnog usavršavanja, kao i pokretanje inicijative za izmjenu važećeg Pravilnika o programu i organizaciji oblika stručnog usavršavanja nastavnika. U narednom periodu Zavod za školstvo staviće fokus na obukama za trenere za čitalačku, matematičku i naučnu pismenost kako bi se obezbijedio veći trenerski resurs i obezbijedili uslovi za veći broj obuka nastavnika iz ovih oblasti. Takođe, planirane su obuke iz oblasti ocjenjivanja po predmetima u funkciji razvoja učenika i unapređenje nastave i učenja, kao i obuke iz kritičkog mišljenja i rješavanja problema na svim nivoima obrazovanja.

Primjedba/sugestija/predlog 2: Promijeniti uslove licenciranja nastavnika

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 2: Licenciranje nastavnika mora da se zasniva na konkretnih aktivnostima a ne samo na odslušanim seminarima. Prijedlog: kao uslov za dobijanje licence obavezno se mora uvesti određeni broj održanih časova pozitivno ocijenjenih i jasno obrazloženih od školskog pedagoga kao i najmanje jedna radionica iz oblasti pedagogije ili metodike nastave održana pred članovima nastavničkog vijeća.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu propisa, tačnije Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, te ćemo ove predloge i sugestije prosljediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona na dalje razmatranje.

Primjedba/sugestija/predlog 3: Promjena zahtjeva eksternog ocjenjivanja nastavnika

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 3: Pri eksternom ocjenjivanju nastavnika od stvane prosvjetnog nadzornika mora se ocjenjivati rad konkretnog nastavnika, a ne aktiva u cjelini, pri čemu metodička i pedagoška uspješnost treba da nosi proporcionalno najviše bodova. Dobijanje niske ocjene moralo bi uključuje obavezu dodatnih obuka (ovaj zahtjev riješiti pravilnikom).

KOMENTAR RADE GRUPE: Važećim Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju članom 40 propisane su nadležnosti Zavoda za školstvo koji u saradnji sa obrazovno-vaspitnim ustanovama utvrđuje kvalitet realizacije standarda obrazovno-vaspitanog rada u ustanovama. Evaluacija i samoevaluacija se vrše na osnovu Pravilnika o sadržaju, oblicima i načinu utvrđivanja kvaliteta obrazovno-vaspitanog rada u ustanovama i Metodologije za obezbjeđivanje i unapređivanje kvaliteta obrazovno-vaspitanog rada u predškolskoj ustanovi, školi, obrazovnom centru, resursnom centru, kod organizatora za obrazovanje odraslih i u domu učenika. One utvrđuju kvalitet rada na nivou škole, a ne pojedinačnih nastavnika. Oblast Nastava i učenje obuhvata tri standarda: Planiranje je u skladu sa zahtjevima kurikuluma, Nastava je prilagođena razvojnim karakteristikama, potrebama i mogućnostima učenika i usmjerena je na ostvarivanje ishoda učenja i Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje znanja učenika je redovno, javno i raznovrsno i ima razvojnu funkciju, od kojih standard koji se odnosi na metodičku i pedagošku uspješnost u neposrednom radu sa djecom ima težinski koeficijent 50. Za izradu Kataloga programa stručnog usavršavanja nastavnika, između ostalog se koriste i izvještaji timova nadzornika nakon eksterne evaluacije. Izmjena važeće zakonske regulative o evaluaciji obrazovno-vaspitanog rada u opštem srednjem obrazovanju inicirala bi izmjenu podzakonskih akata, što nije obuhvaćeno ovim Programom razvoja za srednje opšte obrazovanje.

Primjedba/sugestija/predlog 4: Ozbiljnije shvatiti onlajn seminare

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 4: Onlajn seminare držati u slučaju krajnje nužde, a tada ih naplatiti po višoj tarifi. Iako odlična ideja, u praksi se pokazalo da mali procenat polaznika ovakav seminar i ODSLUSA, dok se ostatak „prijavi i odjavi“. Takođe, lako se nađe način za odrađivanje zadatka koji je uslov za sertifikat.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Online obuke ne organizuje Zavod za školstvo već drugi organizatori obuka i postoji saglasnost sa stavom da za realizaciju online obuka treba poštiti kriterijume. Veliki broj nastavnika prema važećem *Pravilniku o organizaciji stručnog usavršavanja nastavnika i načinu izbora autora programa stručnog usavršavanja i Pravilniku o bližim uslovima, načinu i postupku izdavanja i obnavljanja dozvole za rad nastavniku, direktoru i pomoćniku direktora obrazovno-vaspitne ustanove* pohađa obuke sa motivom da dobiju sate potrebne za relicenciranje. Stoga, komentar se usvaja jer je i Programom definisano da pored manjeg broja nastavnika/ca koji imaju veći broj obuka od Pravilnikom propisanih, značajan broj njih obukama pristupa uglavnom neselektivno s ciljem da steknu potreban broj sati obuke, a ne radi sticanja i proširivanja znanja iz oblasti koje treba da unaprijede u svom radu, npr. metode učenja, digitalne kompetencije, ocjenjivanje, planiranje i programiranje i rad sa darovitim učenicima. Stoga je i Programom razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u CG 2024-2026 planirano da se proces profesionalnog usavršavanja mora odvijati kontinuirano, što

treba preciznije definisati izmjenom Pravilnika i planiranom izradom novih Smjernica za realizaciju online obuka.

Primjedba/sugestija/predlog 5: Izmjena pristupa međupredmetnim temama

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 5: Međupredmetne teme koristiti kao alat a ne kao zadatu obavezu. Ovaj cilj postići kroz jasne, kvalitetne i intezivne obuke koje će zainteresovanim praktičarima dati dobar alat. Ovako, dosadašnje obuke su bile uglavnom nejasne i zbunjujuće, a primjena katastrofalna i najbitnije je bilo zadovoljavanje forme („staviš zvjezdicu u planu gdje misliš da možeš promijeniti međupredmetnu temu i to ti je to“ – vrlo čest komentar kojim su kolege prenosile svoja iskustva sa takvih seminara).

KOMENTAR RADNE GRUPE: U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u CG 2024-2026 u operativnim ciljevima i pratećim indikatorima učinka, odjeljak 5.2 Unapređenje kvaliteta nastave i učenja na osnovu ove sugestije biće uvrštena aktivnost Unapređivanje koncepta ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje/međupredmetne teme.

Unapređivanje koncepta ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje/međupredmetne teme	Zavod za školstvo	Unaprijeđeni koncepti ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje/međupredmetne teme	I kvartal 2026	IV kvartal 2026	Redovne aktivnosti	Budžet

3. LJILJANA BAJČETIĆ, profesorica JU Gimnazija "Tanasije Pejatović", Pljevlja

Primjedba/predlog/sugestija 1: Preispitati uslove (minimalni broj bodova) za upis u gimnaziju i srednju stručnu školu, s obzirom da su svršeni srednjoškolci izjednačeni prilikom upisa na fakultete. Sugestija je da se smanji bodovna razlika: a) smanjivanjem broja bodova za upis u gimnazije; b) povećanjem broja bodova za upis u srednje stručne, četvorogodišnje škole.. Iz razloga unapređenja kvaliteta i uspješnosti, zagovornik sam opcije b.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 1: Primjedba korespondira sa vašim predlogom kojim se snižava kriterijum za upis u Matematičku i Filološku gimnaziju, u pogledu ocjene iz izbornog predmeta na eksternom ispitu na kraju osnovne škole. Jedan od razloga je evidentno opadanje broja učenika u gimnazijama (tabela br. 1). U Crnoj Gori broj učenika u gimnazijama je na 30% od ukupne srednjoškolske populacije. U većini država EU taj procenat je oko 60%. U Hrvatskoj, gdje je procenat gimnazijskih

učenika 30%, strategijom obrazovanja 2021 2026. predviđeno je da se obuhvat poveća na 35%. Dakle, iz perspektive budućeg ulaska Crne Gore u EU, neophodno je povećati broj učenika obuhvaćenih gimnazijskim obrazovanjem.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu propisa, tačnije Zakona o gimnaziji i Pravilnika o načinu i vrednovanju kriterijuma za upis srednje škole, te ćemo ove predloge i sugestije prosljediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji na dalje razmatranje.

Primjedba/predlog/sugestija 2: Posvetiti veću pažnju izučavanju društveno — humanističkih nauka, odnosno predmeta, jer je u dokumentu izraženo forsiranje izučavanja prirodnih nauka. Navedenim predlozima diskriminiše se široka oblast saznanja neophodna za formiranje vrednosnog sistema i čovjeka kao društvenog bića, što posebno dobija na značaju u kontekstu jačanja svih oblika nasilja, neptpeljivosti i agresivnog ponašanja. Takođe, kompleksna društvena situacija u Crnoj Gori zahtijeva formulisanje zajedničkih vrednosnih kategorija na kojima će počivati obrazovno — vaspitni sistem.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 2: U predloženim aktivnostima jasno se uočava tendencija da se učenicima nametne polaganje maturalnog ispita iz "poželjnih" predmeta koji pripadaju prirodnim naukama, na način što će se "administrativnom gimnastikom" uticati na odabir izbornih predmeta. Na taj način narušava se društveno-humanistički aspekt gimnazijskog obrazovanja čija je osnovna karakteristika opštost i univerzalnost. Takav pristup, dugoročno će izazvati kadrovske probleme u školama. Osim toga, on je u suprotnosti sa proklamovanim ciljevima — izgradnji humanog, demokratskog, gradanskog i multikulturalnog društva u kome će se razvijati kritičko mišljenje i ključne kompetencije. Društveno — humanističke nauke zasnovane su, svojom metodologijom i sadržajem, upravo na datim postulatima.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu Nastavnog plana za gimnazije. Na osnovu člana 22 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija donosi javno važeći obrazovni program, na prijedlog Nacionalnog savjeta za obrazovanje. U slučaju iniciranja promjene Nastavnog plana za gimnazije, Vaši prijedlozi biće dostavljeni radnoj grupi koja bude radila na izradi novog Nastavnog plana.

Primjedba/predlog/sugestija 3: Pravilnikom o dodjeli viših zvanja nastavnicima povećati broj bodova kojima se vrednuju akademska zvanja magistra i doktora nauka. Povećati broj bodova kojima se vrednuju viša zvanja u nastavi.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 3: Adekvatnim vrednovanjem napredovanja koje nastavnik ostvari u oblasti nauke i profesionalnog razvoja ističe se značaj cjeloživotnog učenja i obrazovanja, utiče na motivaciju nastavnika, posredno se unapređuje kvalitet cjelokupnog obrazovnog sistema i njegova izvrsnost. Na ovaj način sistem stimuliše one najbolje da se bave nastavničkim poslom.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Svi prosvjetni radnici po osnovu Granskog kolektivnog ugovora imaju uvećanje zarade po osnovu akademskih naučnih zvanja, kao i uvećanje zarada na osnovu dobijenih viših zvanja u skladu sa Pravilnikom (gdje se vrjednuje stečeno naučno zvanje), te stoga prosvjetni radnici trenutno imaju mogućnost uvećanja zarade po dva osnova (uvećanje koeficijenta i više zvanje) na osnovu jedne diplome odnosno jednog naučnog zvanja. Međutim, komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu propisa, tačnije Pravilnika o ododjeli viših zvanja nastavnicima, te ćemo ove predloge i sugestije prosljediti Radnoj grupi koja će raditi na izmjenama i dopunama ovog podzakonskog akta na dalje razmatranje.

Primjedba/predlog/sugestija 4: Preispitati predmetni kurikulum za gimnazije.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 4: Upoređivanjem sa kurikulumom za gimnazije u državama okruženja, posebno u Hrvatskoj kao članici EU, sa kojom dijelimo pripadnost zajedničkom jugoslovenskom obrazovnom konceptu primjetno je da:

- Predmet Istorija zastupljen je većim brojem časova. U Opštoj gimnaziji učenici imaju 2 časa u I, II i III razredu, a 3 časa nedjeljno u IV razredu.

-Predmet Geografija prisutan je u svim razredima - 2 časa nedjeljno

-Obavezan predmet je logika (III razred)

-Muzička umjetnost zastupljena je u svim razredima — 1 čas nedjeljno

-Likovna umjetnost zastupljena je u svim razredima — 1 čas nedjeljno

-Poseban predmet — Politika i gospodarstvo, IV razred, 1 čas nedjeljno

-Razlike su prisutne i u specijalističkim odjeljenjima, npr. u Matematičkoj gimnaziji istorija je zastupljena u svim razredima,

Ovo su samo primjeri koje treba razmotriti. Vladajući narativ o preopterećenosti nedjeljnim brojem časova treba promijeniti, s obzirom da statistike pokazuju da su naši učenici među najmanje opterećenim u Evropi.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu Nastavnog

plana za gimnazije. Na osnovu člana 22 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija donosi javno važeći obrazovni program, na prijedlog Nacionalnog savjeta za obrazovanje. U slučaju iniciranja promjene Nastavnog plana za gimnazije, Vaši prijedlozi biće dostavljeni radnoj grupi koja bude radila na izradi novog Nastavnog plana.

Primjedba/predlog/sugestija 5: Unaprijediti vertikalnu povezanost u okviru obrazovnog sistema u Crnoj Gori, odnosno kreirati aktivnosti i programe u cilju čvršće povezanosti gimnazija sa univerzitetima.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 5: Dokumentom je planirana izmjena u Maturskom ispitu, odnosno vrednovanje izbornog predmeta prilikom upisa na fakultete. Kako bi se ostvarila vertikalna povezanost, planirati i druge oblike saradnje fakulteta i gimnazija, iz razloga što iz njih dolazi i najveći broj učenika, budućih studenata, sa najboljim uspjehom.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Programom razvoja opšteg srednjeg obrazovanja 2024-2026 definisan je Operativni cilj 1. Unapređenje propisa vezanih za gimnazijsko obrazovanje i Aktivnost 1.1. Uvažavajući autonomiju Univerziteta, u mjeri mogućeg, usaglašavanje odgovarajućeg pravilnika o upisu na studije sa sadržajem maturalnog ispita kako bi se unaprijedio odgovarajući pravilnik o upisu na studije usvojen od nadležnog organa.

Primjedba/predlog/sugestija 6: Konkretizovati mjere i aktivnosti, kriterijume i parametre za praćenja rada direktora škola.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 6: U predloženom Dokumentu navedeni su rezultati evaluacije koji pokazuju niske ocjene za rad direktora škola - 3,41 za Upravljanje i rukovođenje ustanovom. S obzirom na ulogu koju direktori imaju u organizaciji rada u školama, na hijerarhijski sistem rukovođenja, nužno je uraditi detaljnu analizu ovog segmenta, definisati jasne kriterijume uspješnosti i sankcionisati neuspješnost.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu zakonske regulative odnosno Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, te ćemo ovaj predlog proslijediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona.

Primjedba/predlog/sugestija 7: Preispitati postojeći sistem vaspitnih mjera i reformisati Pravilnik o načinu i postupku izricanja vaspitnih mjera

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 7: Postojeći sistem vaspitnih mjera pokazuje se kao neefikasan. Smanjivanje ocjene iz vladanja poprimilo je formalni karakter. Ne djeluje svrsishodno i ne utiče suštinski na promjenu u ponašanju. U posljednje vrijeme pojavili su se novi oblici nasilja koje Pravilnik ne prepoznaje, a

neophodno ga je sankcionisati. Preporučiti i druge oblike vaspitnih mjera, kao što je društveno — korisni rad i si.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Upravo zbog neefikasnosti vaspitnih mjera i suštinskog raskoraka između određene vaspitne mjere i njene svrhe i krajnjeg ishoda, u planu je izmjena Pravilnika o načinu i postupku izricanja vaspitnih mjera za učenike gimnazije. Cilj je upravo taj da te mjere budu efikasnije, suštinske, a ne formalne, kao i da budu usaglašene sa potrebama savremenog društva i da očekivano ponašanje usaglašeno ili proizvedeno njima bude u skladu sa potrebama učenika, nastavnika i roditelja, ali i sa novim vidovima nasilja i tipova okruženja u kojima se to nasilje odvija. Kako je u toku rad na izmjenama Pravilnika, komentari će svakako biti proslijeđeni Radnoj grupi.

4. UDRUŽENJE NASTAVNIKA FIZIKE CRNE GORE – FIZISCG

Primjedba/predlog/sugestija 1: Pri unapređivanju obrazovnih programa i obrazovne ponude treba se osvrnuti i na važeće nastavne planove i programe iz predmeta Fizika za gimnazije (iako nije predmet ove javne rasprave isto treba uraditi i za osnovnu školu i srednje stručne škole). Treba obratiti pažnju na ishode učenja po razredima, na njihovu vertikalnu povezanost ali i horizontalnu povezanost. Formiranje STEM odjeljenja je odlična ideja.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 1: Udruženje nastavnika fizike Crne Gore, kao strukovno udruženje, dalo je konkretne predloge izmjena ishoda učenja za sve razrede gimnazije, ali i za srednje stručne škole i osnovnu školu na Okruglom stolu koji je održan 11. maja 2024. godine na Prirodno-matematičkom fakultetu tokom trajanja Olimpijade znanja. Urađena je detaljna stručna analiza: usklađenosti nastavnih programa sa ranije usvojenim brojem časova, loša horizontalna povezanost, zastarelost programa, mogućnost uvođenja i rješavanja što većeg broja PISA zadataka, predlozi za promjene u pristupu i načinu rada u učionici... Dogovor je bio da PMF dostavi ovu analizu MPNI i u saznanju smo da je to i urađeno. Ako analizu niste dobili onda bi željeli da vas obavijestimo o našoj studiji i radu u cilju poboljšavanja kvaliteta nastave i učenja iz predmeta Fizika. Smatramo da kao strukovno udruženje moramo imati svog predstavnika Radnoj grupi za izmjenu programa iz predmeta Fizika. Formiranju STEM odjeljenja ili možda vraćanju prirodno-matematičkih odjeljenja mora prethoditi povećanje sedmičnog broja časova i osavremenjivanje programa prirodne grupe predmeta u osnovnim školama, kao i promjena u načinu rada u učionici, da bi podstakli znatiželju kod učenika, njihovu želju da istražuju i eksperimentišu i naučili ih kritičkom načinu razmišljanja.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu Nastavnog plana za gimnazije. Na osnovu člana 22 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija donosi javno važeći obrazovni program, na

prijedlog Nacionalnog savjeta za obrazovanje. U slučaju iniciranja promjene Nastavnog plana za gimnazije, Vaši prijedlozi biće dostavljeni radnoj grupi koja bude radila na izradi novog Nastavnog plana.

Primjedba/predlog/sugestija 2: Korekcija udžbenika i zbirki zadataka za gimnazije (osnovne i srednje stručne škole). Uvesti više eksperimentalnih i projektnih zadataka, zadataka za uvježbavanje sa tabelama i grafikonima, dodati zadatke tipa PISA zadataka.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 2: Primjećeno je da se neki sadržaji u udžbenicima i zbirkama za gimnaziju ne podudaraju sa nastavnim planovima i programima. Uočeno je i dosta grešaka u nekim udžbenicima i zbirkama zadataka. Spremni smo na saradnju u otklanjanju istih. Uvođenje PISA zadataka je neophodno za poboljšanje rezultata učenika na PISA testiranju.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu Nastavnog plana za gimnazije. Na osnovu člana 22 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija donosi javno važeći obrazovni program, na prijedlog Nacionalnog savjeta za obrazovanje. U slučaju iniciranja promjene Nastavnog plana za gimnazije, Vaši prijedlozi biće dostavljeni radnoj grupi koja bude radila na izradi novog Nastavnog plana.

Primjedba/predlog/sugestija 3: Umjesto obaveznog izbornog predmeta Odabrana poglavlja iz fizike i Matematičke funkcije u fizici predlažemo uvođenje izbornih predmeta Astronomija i Astrofizika, koji bi se izučavali u 3. i 4. razredu opšte gimnazije (i u dvojezičnim odjeljenjima) i matematičke gimnazije po jedan čas sedmično. Naš predlog je i da se smanji broj izbornih predmeta i da učenici sami daju inicijative za uzimanja izbornih predmeta, koji treba da im budu interesantni i korisni.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 3: Postoji velika zainteresovanost učenika za izučavanje Astronomije još u osnovnoj školi. U pitanju su sadržaji interesantni za istraživanje, kao i pravljenje modela. Odsjek za fiziku na Prirodno-matematičkom fakultetu u tom pravcu pruža podršku nastavnicima gimnazije. Učenici Gimnazije „Slobodan Škerović“ su prethodnih godina na međunarodnim onlajn takmičenjima iz astronomije i astrofizike ostvarili zapažene rezultate. Ako želimo da nam se učenici bave naukom, moramo imati viziju u ciju unapređenja vaspitno-obrazovanog procesa.

KOMENTAR RADNE GRUPE: U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) se na strani 39 pod 4.3. planira *Sprovođenje analize o mogućnostima svih učenika iz Crne Gore da izučavaju izborne predmete po svojoj želji*, a pod 4.4. se planira *Analiza mogućnosti realizacije izbornih predmeta online*. Predmetne analize će se zasigurno baviti mogućnošću izbora obaveznih izbornih predmeta od strane učenika, kao i potrebom za izradom novih obaveznih izbornih predmeta.

Primjedba/predlog/sugestija 4: Sve srednje tehničke škole i medicinska škola trebalo bi da imaju najmanje dvije godine fiziku po dva časa sedmično, a onda u 3. ili 4. razredu odgovarajuće obavezne izborne predmete shodno specifičnostima srednjih stručnih škola. U medicinskoj školi učenici bi mogli izučavati izborni predmet Fizika u medicinskoj dijagnostici ili Biofizika.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 4: Dosta učenika iz ovih škola upisuje Medicinski fakultet ili neki od tehničkih fakulteta i pokazuju loše znanje iz fizike jer je izučavaju najčešće jednu godinu, pri čemu obrađuju 9 tema koje nisu povezane. Što se tiče Medicinske škole, smatramo da je potpuni promašaj izbacivanje fizike sa pojedinih smjerova jer fizika je i te kako bitna u razvoju medicine, medicinske dijagnostike i terapije, a postoje oblasti u medicini koji bez fizike ne bi mogle da opstaju.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na srednje opšte obrazovanje.

Primjedba/predlog/sugestija 5: Na osnovu SWOT analize, predlog u vezi sa nedostatkom nastavnika prirodne grupe predmeta i nezainteresovanošću za nastavnički poziv bi bio sledeći:

- da se studentima koji su završili osnovne, ali ne i specijalističke studije, omogući dodatna edukacija u vezi sa pedagoško-psihološkom grupom predmeta da bi mogli raditi u osnovnim školama;
- „prekvalifikacija“ nastavnika koji godinama predaju fiziku u manjim sredinama a nisu završili odgovarajući fakultet (stručna obuka na PMF);
- stipendiranje svršenih srednjoškolaca koji se opredjeljuju za nastavnički poziv;
- povećanje koeficijenta nastavnica prirodne grupe predmeta.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 5: Povećanje interesovanja za upis na studijske programe za nastavnike prirodne grupe predmeta.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na širu stratešku politiku, te ćemo ovaj komentar proslijediti Radnoj grupi za izradu sveobuhvatne strategije obrazovanja u Crnoj Gori, koja je fazi pripreme.

5. MATO KANKARAŠ

Primjedba/predlog/sugestija 1: Davanje većih ovlašćenja stručnim aktivima, kao i uvođenje novih strukovnih organizacija na opštinskom i republičkom nivou čiji se članovi delegiraju iz stručnih aktiva u zavisnosti od veličine škole.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 1: Opšte je mjesto da strukovni aktivni veoma malo utiču na kontinuirani razvoj nastavnih programa svojeg predmeta. Jedna od poteškoća u tom je koordinacija u izradi analiza te sticanje uvida u objektivnu opštu

sliku. U tom pogledu, tijelo poput Savjeta stručnih aktiva na nivou opštine ili države bi moglo da na osnovu pojedinačnih iskustava i sprovedenih analiza o stepenu razumijevanja učenika određene gradivne jedinice. U ovom pogledu treba razlikovati dva osnova po kojima sa može stvarati ovakva saradnja: (1) između aktiva programski istih škola, (2) između svih srednjih škola bez obzira da li su srednje stručne ili je gimnazija. I jedna i druga saradnja je vrijedna. Na ovaj način, vodila bi se ažurnija evidencija o rezultatima reforme, postojala bi dinamična mogućnosti promjene u hodu, dok bi se Zavod za školstvo rasteretio i decentralizovao.

Pored toga, na nivou škole treba da postoji bolja horizontalna saradnja između aktiva srodnih predmeta, čime bi se uveli stručni aktivisti prirodnih nauka, društvenih nauka i slično. Tokom svojeg rada u školi primijetio sam veliki raskorak u prelaženju gradiva iz srodnih predmeta bez obzira na potencijalnu međusobnu saradnju na obostranu korist. Podrazumijeva se da bi trebalo da postoji i saradnja ovih aktiva na republičkom nivou.

Takođe, radi objektivnosti zaključnih ocjena na nivou klasifikacionog perioda i školske godine nadležnost zaključivanja ocjena treba da se prenese na stručni aktiv. U tom smislu, predmetni profesor na nivou klasifikacije treba da aktivu na uvid da da ocjene na osnovu kojih izvodi zaključnu svoju ocjenu kao i pismene i kontrolne vježbe koje su date. Stručni aktiv po svojoj prirodi bi trebalo da je na nivou školu najviša instanca za odobravanja nečije ocjene iz dotičnog predmeta. Ova metodologija je utoliko objektivnija samim tim što članovi aktiva ne bi imali predstavu o preostalim ocjenama učenika te bi se praksa poklanjanja ocjena na odjeljenskom vijeću, koja je i dalje uveliko živa, dodatno onemogućila. Nova organizacija u aktivima, kao i ovlašćenja koja im se moraju dodijeliti, jedino može rezultovati ravnomjernijim razvojem prosvjetne djelatnosti, njenom dodatnom otpornošću na politička previranja kao i boljom bazom podataka na osnovu kojih se može stvoriti realistična slika o svrsishodnosti preduzete modifikacija programa i ideju za nove korake.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu zakonske regulative odnosno Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, te ćemo ovaj predlog proslijediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona.

Primjedba/predlog/sugestija 2: Uvođenje prijemnih ispita na nivou srednjih škola iz značaja kao što su: Maternji jezik, Matematika i Strani jezik.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 2: Problematika upisivanja srednje škole sa neadekvatnim znanjem iz osnovne nije svedena isključivo na gimnaziju ali se slobodno može reći da je kod nje došla do usijanja. Daleko bilo da mi je namjera da se ovim uvodi neki elitizam za gimnazijske đake, ali suštinski propusti u znanju se ne smiju tolerisati. Konkretno kad je matematika u pitanju, učestano sam se susretao sa elementarnim neznanjem od geometrije i prostih jednačina pa čak do običnih razlomaka

i elementarne aritmetike. Kako ne postoji vremena za ponovno izučavanje elementarnih pojmova, efekat je usrednjavanje jedne čitave generacije što je svima na štetu.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na širu stratešku politiku, te ćemo ovaj komentar proslijediti Radnoj grupi za izradu sveobuhvatne strategije obrazovanja u Crnoj Gori, koja je fazi pripreme.

Primjedba/predlog/sugestija 3: Uvođenje završnog testa na kraju ili po završetku školske godine

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 3: Opštepoznato je da se gradivo savladava u sitnim jedinicama bez obzira na širu cjelinu gradiva koje se formalno usvaja. Radi realistične procjene o znanju koje učeniku ostaje nakon završenog razreda, treba uvesti praksu testa koji u grubim crtama pokriva opšte gradivo tokom godine. Po mojoj procjeni, nije od prioritetnog značaja da ocjena sa ovoga testa ulazi u završnu ocjenu, već da posluži kao jedan pokazatelj o opštem znanju. Takođe, ovo za potrebe ovog ispitivanja nije neophodno da obavlja svaki učenik već je dovoljno izabrati relativno mali uzorak jednog odjeljenja u zavisnosti o ocjene tokom godine. Organizacija ovih testova bi pala pod nadležnost stručnih aktiva.

KOMENTAR RADE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na širu stratešku politiku, te ćemo ovaj komentar proslijediti Ispitnom centru Crne Gore na dalje razmatranje.

Primjedba/predlog/sugestija 4: Smanjenje izbornih predmeta koji nijesu od značaja za dalje usavršavanje učenika, i prilagođavanje izbornih predmeta za cjeloviti obrazovni tok učenika i korelaciju između naizgled nepovezanih predmeta

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 4: Trenutno, nameće se zaključak da je jedina svrha ovolikog broja izbornih predmeta jeste da se učenicima obezbijede olakšice za dobijanje finog prosjeka a profesorima sigurna norma. Moramo biti svjesni da se ne možemo rukovoditi konformizmom ako stvarno želimo da napravimo neke korjenite promjene. Da bi se obezbijedila zaštita nastavnog kadra, kao rješenje se samo po sebi nameće otvaranje novih škola koje su svakako neophodne. Konkretno, predmeti koji su pretrpjeli najveći udarac su oni od značaja kao Logika i Etika, koji bi čak mogli biti i obevezni predmeti. Konkretno, Logika kao predmet bi dobro poslužila rasterećenju gradiva prvog razreda iz Matematike. Zbog promocije univerzalizma kao i zbog dramatične situacije u polju izučavanja stranih jezika, smatram da bi pod obavezno

jedan izborni predmet trebao da bude treći strani. Ovo nije isključivo od značaja za pojedince kojima je profesionalni izbor određen strani jezik već upotrebe literature na tom jeziku. Drugi izborni predmet bi trebalo da bude od stručnog karaktera.

KOMENTAR RADNE GRUPE: U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) se na strani 39 pod 4.3. planira *Sprovođenje analize o mogućnostima svih učenika iz Crne Gore da izučavaju izborne predmete po svojoj želji*, a pod 4.4. se planira *Analiza mogućnosti realizacije izbornih predmeta online*. Predmetne analize će se zasigurno baviti mogućnošću izbora obaveznih izbornih predmeta od strane učenika, kao i potrebom za izradom novih obaveznih izbornih predmeta.

Primjedba/predlog/sugestija 5: Uvođenje vannastavnih aktivnosti, na osnovu kojih učenik može dobiti određene bodove prilikom upisivanja državnog fakulteta.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 5: Dosadašnja namjena vannastavnih aktivnosti je, gotovo isključivo, izgovor za izostanak sa školskih časova. Ako po strani stavimo nonsens da se vannastavne aktivnosti izvode tokom nastave, možemo u njima da pronademo veliki potencijal za sticanje praktičnih i konkretnih znanja. U mojoj predstavi, po vannastavne aktivnosti bi moglo da se podvedu izučavanje određenog zanata (bilo da je u pitanju stolarija, izrada mašinskih elemenata, jednostavna elektronika, programiranje isl.) koji bi učeniku omogućila sprovođenje određenih eksperimenata. Ili, ako su u pitanju društvene nauke, onda nešto poput čitanje i analiziranje vrijedne književnosti izvan kanona, organizovanje pozorišnih predstava, istraživanje novih istorijskih tema ili čak prevodilaštvo prostijih djela. Od velikog je značaja da se motivacija učenika da radi nešto samostalno nagradi nečim većim od obične pohvale – a sticanje dodatnih bodova za upis određenog fakulteta mi djeluje kao najoptimalnije.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Zakon o gimnaziji u članu 17 propisuje da se u okviru obrazovnog programa izučavaju obavezni predmeti, obavezni izborni predmeti i obavezni izborni sadržaji, kao i da obavezni izborni sadržaji mogu se izvoditi u gimnaziji i van nje. U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) se na strani 39 pod 4.6. planira *Analiza realizacije obaveznih izbornih sadržaja u gimnazijama*, a pod 4.7. *Donošenje Stručnog uputstva o postupku opredjeljivanja učenika za OIS (obavezne izborne sadržaje) i organizaciji OIS*. Sticanje dodatnih bodova za upis određenog fakulteta određuju univerziteti i njihove organizacione jedinice.

Primjedba/predlog/sugestija 6: Utvrđivanje standarda po pitanju broja učenika koji može jedna škola da podrži kao i koji treba da određuje broj školskih ustanova

određenog stepena na nivou jedne opštine, kao i sprovođenje redovnih prostornih inspekcija.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 6: Iako ne ulazi direktno u problematiku nastavnog programa, uslovi rada bitno opterećuju nastavni proces. Ukoliko je škola pretovarena, raspored se nužno loše uklopi što biva direktno opterećenje i nastavniku i učeniku. Pored toga, usljed pretovarenosti su posebni kapaciteti škole u smislu specijalizovanih učionica i laboratorija virtualno paralisani. Umjesto toga, učionice i kabineti ovog tipa se koriste za održavanje nastave kako se prosto više nema đe. Od posebnog značaja ovđe je rizik kojem se izlažu đaci jedne preopterećene škole. Konkretno kad je u pitanju Gimnazija „Slobodan Škerović“, već sam više puta navodio da se svlačionice i izložbeni prostori koriste kao dodatne učionice, dok je jedan broj većih učionica vještački podijeljen da bi stao veći broj odjeljenja. Pitanje je dana kada ćemo početi da pregrađujemo toalete za dodatne učionice umjesto da kao normalan svijet napravimo novu gimnaziju.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Infrastrukturne manjkavosti i deficiti u oblasti prosvjete, korijen su problema sa kojim se suočava crnogorsko društvo koje bilježi ozbiljan rast u broju učenika u urbanim sredinama, ali i ozbiljan rast kada su potrebe novih generacija učenika gladnih znanja i napretka u pitanju. U tom smislu, u cilju rasterećenja preopterećenih škola, prvenstveno Gimnazije u Podgorici, planirana je izgradnja nove gimnazije u Podgorici na platou iza Naučno-tehnološkog parka i Građevinskog fakulteta, a čiji idejni projekat treba da bude završen do kraja ove godine. Na ovaj način, značajno bismo rasteretili postojeću gimnaziju u Podgorici i novim generacijama ponudili kvalitet i standarde kakve jedan glavni grad treba da ima i nudi.

Primjedba/predlog/sugestija 7: Donošenje zakonskih rješenja kojim se obezbjeđuje pravo na rad i sigurnost radnog mjesta, nezavisno od samovolje direktora.

Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 7: Iako nije neposredno vezano za plan i program, ova stavka bitno, iako posredno, utiče na kvalitet nastave. Prije svega zato što neprestanim promjenama ritma rada, dok se profesoru ne daje rok smisleno pripremi za školsku godinu – već mu se časovi dodijele u zadnji čas. Takođe, psihološki stres koji se perfidno njeguje u prosječnom radniku podriva ga u fizičkom, duhovnom i moralnom pogledu.

Nastavnik prije svega treba da bude pojedinac koji će omogućavati stasavanje slobodomislećih novih generacija, što iz mišje rupe u koju ga ovakva ponižavajuća praksa uvodi ne može da ostvari. Svojim primjerom, u opštem slučaju, ovakav nastavnik će učenika naučiti samo da jači tlači, i da se gorima od sebe pomjera što ima razarajuće dejstvo po cijelo društvo. Ovakvom praksom koja je, gle čuda, ostala otporna i na

politička kolebanja krši pravo na rad te uništava dostojanstvo pojedinca i ugled cijele profesije pa kao takva mora smjesta biti obustavljena.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu zakonske regulative odnosno Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, te ćemo ovaj predlog proslijediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona.

6. MIOMIR BRAJOVIĆ, profesor matematike

Primjedba/predlog/sugestija 1: U svijetlu namjera o ukidanju četiri klasifikaciona perioda, potrebno je uraditi izmjene i dopune Pravilnika o načinu i postupku ocjenjivanja znanja učenika gimnazije. Predlažem da se zauzme stav po pitanju retroaktivnog odgovaranja i popravljavanja ocjena sa prethodnih klasifikacija, odnosno, u skladu sa planiranim izmjenama, sa prvog polugodišta. S obzirom da će ocjene koje budu dobijane kao zaključne ocjene sa prvog (drugog) polugodišta biti značajno većeg kvaliteta od onih koje su dobijane na krajevima klasifikacionih perioda, postavlja se pitanje smisla samog retroaktivnog ispitivanja za popravljavanje starih ocjena. Takva mogućnost, po mom saznanju, nije česta stvar u obrazovnim sistemima u Evropi. Takođe, ona ne doprinosi uspostavljanju kontinuiranog rada samih učenika, kao i približno jednakom vrednovanju redovnosti i kvaliteta njihovog rada.

KOMENTAR RADNE GRUPE: U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) se na strani 32 pod 1.5. planira *Izmjena Pravilnika o ocjenjivanju znanja učenika gimnazije*. Na strani 35 pod 2.11. se planira *Unapređenje kvaliteta praćenja i ocjenjivanja postignuća učenika/ca*, a jedan od indikatora za ovu aktivnost je i broj realizovanih obuka za nastavnike/ce na temu ocjenjivanja učenika/ca.

Primjedba/predlog/sugestija 2: Trenutno ograničenje da u jednoj nedelji mogu biti najviše dva pisana zadatka u jedom odjeljenju, a koja ne mogu biti istog dana treba preispitati. Po mom saznanju, u zemljama okruženja je ovaj broj veći. U Hrvatskoj su moguća četiri pisana zadatka u toku jedne nedelje, a koja ne mogu biti istog dana. U Srbiji je taj broj bio limitiran na tri pisana zadatka.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu zakonske regulative odnosno Zakona o gimnaziji, te ćemo ovaj predlog proslijediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona. Trenutno važeći Zakon u članu 26 propisuje da u toku sedmice učenik može imati najviše dva pisana zadatka, koji ne mogu biti istog dana.

Primjedba/predlog/sugestija 3: Potrebno je, u mjeri mogućeg, precizirati način izvođenja zaključne ocjene na kraju polugodišta i kraju nastavne godine. Neka eksplicitno bude zapisano da se zaključna ocjena na polugodištu ne mora izvoditi po aritmetičkoj sredini svih dobijenih ocjena, ali da od iste ne bi trebalo značajno da odstupa. Pri zaključivanju ocjena potrebno je uzeti u obzir i, eventualno, napredovanje đaka. Mišljenja sam da se, ipak, treba ograničiti mogućnost previše kreativnog tumačenja pojma „napredovanje učenika“. Pretjerano (nezasluženo) nagrađivanje nanosi veliku štetu obrazovnom sistemu.

KOMENTAR RADNE GRUPE: U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) se na strani 32 pod 1.5. planira Izmjena Pravilnika o ocjenjivanju znanja učenika gimnazije. Na strani 35 pod 2.11. se planira Unapređenje kvaliteta praćenja i ocjenjivanja postignuća učenika/ca, a jedan od indikatora za ovu aktivnost je i broj realizovanih obuka za nastavnike/ce na temu ocjenjivanja učenika/ca.

Primjedba/predlog/sugestija 4: Ministarstvu prosvjete nauke i inovacija su odavno poznate primjedbe prosvjetnih radnika na primjenu člana 97-a Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju. Mišljenja sam da institut prigovora na ocjenu sa konkretnog pismenog i usmenog ispitivanja učenika u toku nastavne godine mora postojati. Međutim, zbog većeg broja inputa na osnovu kojeg će se formirati zaključne ocjene, smatram da se o opravdanosti prigovora na zaključnu ocjenu sa polugodišta mora izjasniti stručna komisija. Ako komisija procijeni da je prigovor neosnovan, ispitivanja učenika ne treba da bude. O prigovoru na zaključnu ocjenu na kraju nastavne godine se više nego dovoljno govorilo, tako da je poznato da je neophodno uvesti razmatranje osnovanosti prigovora na tu ocjenu.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu zakonske regulative odnosno Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, te ćemo ovaj predlog proslijediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona.

Primjedba/predlog/sugestija 5: Razmotriti smislenost prigovora na ocjene date na ispitima. Nakon završenog ispitivanja, tročlana komisija donosi odluku. Često imamo slučaj da je tročlana komisija radila u punom sastavu, jednoglasno donijela odluku, bez utvrđenih propusta u sprovođenju procedure. I nakon ovoga, učenik je mogao pisati prigovor koji je po automatizmu značio organizovanje novog ispitivanja. Takođe, trenutno učenik ima mogućnost da dva puta mijenja listicu koju izvuče na ispitu. Smatram da učeniku treba dati pravo da može jednom da mijenja listicu tokom ispita, a bez uticaja na ocjenu. Kompletna procedura se sprovodi na osnovu Pravilnikom o polaganju popravnih, dopunskih, diferencijalnih i razrednih ispita koji je

oslonac za sve vrste ispita koji se organizuju u gimnazijama, a koji od 2010. godine nije imao reviziju.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu zakonske regulative odnosno Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, te ćemo ovaj predlog proslijediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona.

Primjedba/predlog/sugestija 6: Detaljnije se pozabaviti unapređenjem organizacije diferencijalnih i dopunskih ispita u školama. Ovo je regulisano Zakonom o gimnaziji, Pravilnikom o polaganju popravnih, dopunskih, diferencijalnih i razrednih ispita i Zakonom o priznanju inostranih obrazovnih isprava i izjednačavanju kvalifikacija.

Školama treba ostaviti kompletno organizovanje ovih ispita kada đaci mijenjaju obrazovni program. Međutim, smatram da određivanje potrebnih ispita koje polažu učenici koji dolaze iz inostranstva mora biti u organizaciji Ministarstva prosvjete. Potrebno je, kao što je i bilo prije dvadesetak godina, proces nostrifikacije i ekvivalencije inostranih obrazovnih isprava vratiti u organizaciju Ministarstvu prosvjete. Zbog nedostatka precizne procedure po ovom pitanju, škole nerijetko na različite načine tumače sadržaje inostranih dokumenata, pa se dešava da se u nekoj školi diferencijalni ispiti redovno polažu, a u nekoj oni ne postoje za učenike koji dolaze iz inostranih obrazovnih sistema. Da ne govorim o ekvivalentnoj transformaciji ocjena učenika koji dolaze iz obrazovnih sistema koji imaju više od pet ocjena za predmete. Da bi se ovo na isti način sprovodilo, potrebno je da to radi jedna institucija. Ovi đaci bi polagali ispite u skladu sa rješenjem koje bi donijelo Ministarstvo. Napominjem da u ovoj oblasti postoji Zakonom o priznanju inostranih obrazovnih ispita i izjednačavanju kvalifikacija iz 2016. godine, kao i Pravilnik koji bi trebao da razradi ovu problematiku, a koji je iz 2004. godine. Pitanje koliko je primjena ovog pravilnika ispravna, ako je 12 godina stariji od Zakona kojeg bi trebao da razradi.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na izmjenu zakonske regulative odnosno Zakona o gimnaziji, te ćemo ovaj predlog proslijediti Radnoj grupi koja radi na izmjenama i dopunama ovog zakona.

Primjedba/predlog/sugestija 7: Uredba o dilomi Luča je dio regulative koji je, po mom saznanju, već prepoznat od strane Ministarstva prosvjete nauke i inovacija kao sporan. Ipak, napominjem dva problema koja u njoj moraju biti detaljnije razrađena. Jedan je povratak odličnih učenika iz jednogodišnjeg ili dvogodišnjeg boravka u inostranstvu. Dio njih se vrati sa svega četiri ili pet predmeta koje su pohađali i iz kojih imaju ocjene. Oni, najčešće, žele da ili ne polažu diferencijalne ispite ili da ih polažu

svega par. Mora se znati da li diplomu Luča može dobiti učenik koji, iako je tokom školovanja imao sve petice, nema ocjene iz predmeta koji su ako ne isti, onda makar kompatibilni sa predmetima koje je imao njegov vršnjak u obrazovnom sistemu Crne Gore. Odnosno, da li je polaganje diferencijalnih ispita u tom slučaju neophodan uslov za dobijanje diplome Luča? Dobitnik diplome Luča, po pomenutoj urdebi, mora imati primjerno vladanje tokom školovanja. S obzirom da se u inostranim obrazovnim sistemima ocjena iz vladanja rijetko navodi u dokumentaciji, ako se bude pristupalo izmjenama postojeće uredbe, potrebno je naglasiti da učenik inostrane škole može priložiti odgovarajuću potvrdu izdatu od strane inostane škole u kojoj se navodi da je učenik imao primjerno vladanje ili u kojoj je dat opis vladanja koji se može smatrati ekvivalentnim primjernom vladanju učenika. Ovom prilikom iznosim svoj stav da bi institut Luče B trebalo ukinuti i, eventualno, ostaviti samo Luču A o kojoj bi govorila nova Uredba.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave. Pitanje diploma Luča je sastavni dio procesa praćenja postignuća i ocjenjivanja učenika u vaspitno-obrazovnom sistemu Crne Gore, tokom njihovog školovanja. Bliži kriterijumi za dodjelu ovog priznanja učenicima uređeni su Uredbom o diploma LUČA. Dakle ovo priznanje odnosi se na crnogorski vaspitno-obrazovni proces i ne može se prilagođavati ili upoređivati sa sličnim priznanjima u vaspitno obrazovnim sistemima drugih zemalja. Uživanja prava koje učenik crpi iz diplome Luča odnosi se na vaspitno-obrazovne institucije u državi. Postoji realna mogućnost jedino da se vrše intervencije u dijelu poboljšanja kriterijuma za dobijanje Luče i njihovo eventualno dalje preciziranje.

Primjedba/predlog/sugestija 8: Smatram pohvalnim namjeru da se razmatra uvođenje takozvane STEM Gimnazije. Tako ozbiljan poduhvat zahtjeva vrijeme za kvalitetnu analizu i jasnu veliku sliku takve škole. Predlažem da se stručnjacima koji se budu bavili planom i program te škole da razumno vrijeme da to i urade. Brze reforme u tom smislu mogu donijeti samo promjenu forme, ali ne i vidljivu razliku koja nam je potrebna. Dok se to ne desi, potrebno je analizirati ponudu obaveznih izbornih predmeta u gimnazijama. Ona je u dijelu društvenih nauka i umjetnosti mnogo bogatija nego u dijelu prirodno-matematičkih disciplina. Kad o ovome govorim mislim o dinamici predomišljanja i samospoznaje kod gimnazijalaca, posebno u drugom, trećem ili četvrtom razredu. Predlažem da se na spisku izbornih predmeta trećeg ili četvrtog razreda nađe matematički predmet Linearna algebra i analitička geometrija koji bi služio kao priprema đaka opšteg smjera za tehničke fakultete, ali i za razne prijemne ispite čije polaganje prevazilazi gradivo koje matematika gimnazije opšteg smjera obuhvata.

KOMENTAR RADNE GRUPE: U Programu razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) se na strani 39 pod 4.3. planira *Sprovođenje analize o mogućnostima svih učenika iz Crne Gore da izučavaju izborne predmete po svojoj želji*, a pod 4.4. se planira *Analiza mogućnosti realizacije izbornih predmeta online*. Predmetne analize će se zasigurno baviti mogućnošću izbora obaveznih izbornih predmeta od strane učenika, kao i potrebom za izradom novih obaveznih izbornih predmeta.

Primjedba/predlog/sugestija 9: Koristim priliku i da se osvrnem na organizaciju takmičenja u znanju u organizaciji Ispitnog centra. Jasno je da imamo problem sa motivacijom učenika da učestvuju na raznim takmičenjima, a pogotovo na Državnom takmičenju iz matematike. U tom segmentu redovno i sistematsko organizovanje dodatne nastave na nivou škola nije jedini parametar na koji treba obratiti pažnju. Velika razlika u nivou između školskih i Državnog takmičenja je jedan od problema. Ako u nekim većim zemljama imamo nekoliko iteracija takmičenja dok se ne dođe do Državnog takmičenja, a u svakoj iteraciji imamo čak i A i B nivoe, onda bi u Crnoj Gori morali, makar, nakon školskih takmičenja uvesti i regionalna takmičenja. Državno takmičenje bi išlo tek nakon regionalnih (južna, centralna i sjeverna regija). Državno takmičenje mora zadržati visok nivo, to nije sporno. Međutim, mišljenja sam da nam nedostaje krupan međukorak. U sadašnjem modelu imamo značajan broj učenika koji na Državno takmičenje ne izlaze iz straha od fijaska (kao ga učenici tumače). Trenutno imamo situaciju koja se kreće od toga da se u pojedinim školama školska takmičenja ne organizuju do toga da se organizuju gotovo kao da se radi o malom Državnom takmičenju, sa zadacima koji bi, možda, mogli biti nivoa nekog budućeg regionalnog takmičenja. O tome treba, takođe, misliti. Da li ostaviti da škole samostalno prave zadatke za školska takmičenja ili i taj dio uz pomoć Ispitnog centra i eksternih saradnika ujednačiti na nivou Države.

KOMENTAR RADNE GRUPE: Komentar se ne odnosi na sadržaj Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja koji je predmet javne rasprave, već na širu stratešku politiku, te ćemo ovaj komentar proslijediti Ispitnom centru Crne Gore na dalje razmatranje.

V. D. DIREKTORICE DIREKTORATA ZA GIMNAZIJSKO
I SREDNJE STRUČNO OBRAZOVANJE

